

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET¹

Sammendrag

Veksten i norsk økonomi bremsset opp i fjor. Bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge økte med 2,0 prosent, mot 3,4 prosent i 2012. Oljeinvesteringer og boliginvesteringer fortsatte å øke, mens veksten i privat forbruk var lav og bidro til oppbremsingen i økonomien. Den registrerte ledigheten økte gjennom 2013, men har vært stabil hittil i år.

Vi venter at veksten i olje- og boliginvesteringene, som i stor grad har bidratt til veksten i fastlandsøkonomien de siste årene, vil bli langt svakere i år og neste år. Høyere utenlandsk etterspørsel som følge av bedringen i internasjonal økonomi vil veie noe opp for dette. Vi regner med en moderat vekst i privat konsum i år, men at vi vil få høyere vekst neste år. Vi venter derfor at veksten i Fastlands-Norge vil bli noe høyere i år og styrke seg neste år.

På bakgrunn av denne utviklingen forventer vi at sysselsettingen vil fortsette å øke både i år og neste år. Vi regner også med at arbeidsstyrken vil vokse noe mer enn sysselsettingen de to nærmeste årene. Vi anslår derfor at antallet registrerte ledige vil øke resten av året, og ende på 75 000 i snitt. Vi forventer at ledigheten fortsetter å øke gjennom 2015, om enn svakere, og at det i snitt vil bli 78 000 registrerte ledige.

.....
¹ NAVs prognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er skrevet av Eugenia Vidal-Gil.

Utviklingen internasjonalt

Veksten internasjonalt tiltok i 2013. Euroområdet kom endelig ut av resesjonen og bruttonasjonalproduktet (BNP) vokste i fjorårets tre siste kvartaler, om enn svakt. I fjerde kvartal var det også vekst i de kriserammede økonomiene i Sør-Europa. BNP-veksten i fjor styrket seg spesielt blant viktige handelspartnere utenfor eurosonen, som Storbritannia, Sverige og USA.

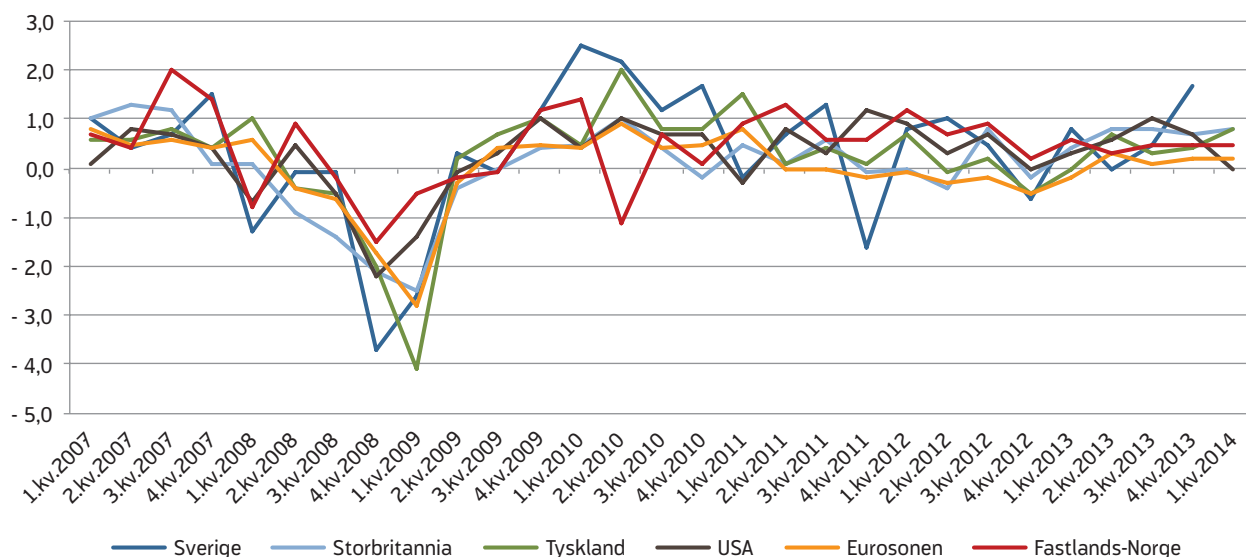
Vekst i Europa

Den økonomiske veksten i Europa ser ut til å ha fått fotfeste, selv om den fortsatt er beskjeden. Ifølge sesongjusterte tall fra Eurostat vokste bruttonasjonalproduktet i eurosonen i fjorårets tre siste kvartaler, etter en lang periode med nedgang. Privat konsum økte kun svakt i perioden, mens veksten i bruttoinvesteringene tok seg opp, etter åtte kvartaler på rad med nedgang. Samlet var BNP-veksten i eurosonen på 0,8 prosent i de tre siste kvartalene i 2013 regnet i årlig rate. Tyskland hadde den sterkeste veksten (1,9 %). Utenfor eurosonen var utviklingen i fjor særlig positiv i Storbritannia og Sverige, med en gjennomsnittlig vekst på henholdsvis 2,7 og 3,0 prosent målt i årlig rate.

Ifølge foreløpige tall fra Eurostat fortsatte eurosonen å vokse i første kvartal i år. BNP-veksten ble på 0,8 prosent regnet som årlig rate. Veksten i Tyskland tiltok, mens Frankrike, som er eurosonens andre største økonomi, ikke hadde noen vekst i første kvartal. Utviklingen i de store økonomiene i Sør-Europa var også blandet. Resesjonen i Spania ser endelig ut til å være over, med BNP-vekst de siste tre kvartalene. Italia og Portugal viste derimot et nytt fall i produksjonen i første kvartal i år. Utenfor eurosonen var det fortsatt sterk vekst i Storbritannia, med 3,2 prosent målt i årlig rate.

Industriproduksjonen i eurosonen har vist en svakt oppadgående trend siden høsten 2012. I første kvartal økte den med 0,2 prosent ifølge sesongjusterte tall fra Eurostat. Dette til tross for en nedgang i mars som medførte at industriproduksjonen ble 0,1 prosent lavere enn året før. På disse tolv månedene var det kraftproduksjonen som hadde den største nedgangen, mens produksjon av innsats- og investeringsvarer økte mest. Dette tyder på at veksten i investeringene i fast kapital vil fortsette framover, noe som igjen vil bidra til økt produktivitet og bedret konkurransevne i eurosonen.

Figur 1. Kvartalsvis BNP-vekst blant Norges viktigste handelspartnere. Sesongjusterte tall. Prosent

Kilde: Eurostat og KNR¹

¹ Tall for Fastlands-Norge.

Høy ledighet i eurosonen

Sysselsettingen i euroområdet sluttet å falle i andre og tredje kvartal i fjor og økte svakt i fjerde kvartal. Ledigheten har forblitt stabil på et høyt nivå. I mars var den gjennomsnittlige ledigheten i euroområdet på 11,8 prosent av arbeidsstyrken, marginalt ned fra 12,0 prosent i mars i fjor. Det er store variasjoner i ledighetsnivået mellom de ulike eurolandene, med lavest ledighet i Østerrike (4,9 %) og Tyskland (5,1 %), og høyest i Hellas (26,7 %) og Spania (25,3 %). Ungdomsledigheten i eurosonen var i mars på over 23 prosent, og i land som Hellas og Spania står over halvparten av unge under 25 år uten arbeid.

Utviklingen på arbeidsmarkedet har vært mer positiv i land utenfor euroområdet. I Storbritannia økte sysselsettingen i de tre siste kvartalene i 2013, og veksten tiltok i andre halvår. Ledigheten har vist en klart nedadgående trend siden i fjor sommer, og var i perioden desember-februar på 6,8 prosent. I Sverige vokste sysselsettingen jevnt gjennom hele 2013, men ledigheten har holdt seg ganske stabil på rundt 8 prosent av arbeidsstyrken.

Perioden med BNP-nedgang er over i Europa, men veksten er svak. Arbeidsmarkedet i euroområdet, særlig i Sør-Europa, viser foreløpig ikke klare tegn til bedring. Stram finanspolitikk, som følge av høy offentlig gjeld i mange medlemsland, har medført lavere etterspørsel og veldig lav inflasjon, som igjen kan skape fare for deflasjon og ny økonomisk nedgang. Imidlertid ser vi at økende investeringer og etterspørsel fra utlandet bidrar til høyere vekst i eurosonen. Utviklingen i Sør-Europa ser også mer positiv ut. Spania er ute av resesjonen, og selv om Italia og Portugal hadde et tilbakefall i første kvartal, har risikoen for mislighold av statsgjeld i disse landene blitt betydelig redusert, slik at finanspolitikken kan innrettes mer ekspansivt.

Hvileeskjær i USA

Foreløpige tall fra Bureau of Economic Analysis (BEA) tyder på at veksten i USA stoppet opp i første kvartal i år. Ifølge det første estimatet fra BEA, økte BNP med en årlig rate på 0,1 prosent i første kvartal, mot 2,6 prosent kvartalet før. En nedgang i bruttoinvesteringer, deriblant i boliginvesteringer, samt et fall i eksporten og

en mindre nedgang i offentlige utgifter trakk BNP-veksten ned i første kvartal. En vekst i privat konsum på 3,0 prosent målt i årlig rate, var det viktigste positive bidraget til veksten. Etter at veksten i den amerikanske økonomien tiltok i løpet av 2013, er disse tallene svakere enn ventet. En usedvanlig kald vinter i USA kan ha påvirket utviklingen i første kvartal.

Industriproduksjonen i USA økte sterkt i 2013 og passerte nivået den lå på før finanskrisen. Industriproduksjonen fortsatte å vokse i første kvartal i år, men falt i april ifølge sesongjusterte tall fra Federal Reserve. Tross denne nedgangen, var industriproduksjonen 3,5 prosent høyere enn i april 2013.

Arbeidsledigheten i USA holdt seg stabil gjennom første kvartal i år, men viste en betydelig nedgang i april. Ifølge tall fra Bureau of Labor Statistics falt ledighetsraten fra 6,7 prosent i mars til 6,3 prosent i april, justert for sesongvariasjoner, og var 1,2 prosentpoeng lavere enn i april 2013. Antall personer i arbeidsstyrken falt imidlertid like mye som antall ledige. Sysselsettingen økte med nesten 290 000 i april, noe som er 100 000 flere enn den gjennomsnittlige veksten de siste tolv månedene. Sysselsettingsgraden endte likevel på samme nivå som året før på grunn av en økning i befolkningen.

Solid vekst i Kina

De siste tretti årene har den kinesiske økonomien vokst med 9,9 prosent i årsgjennomsnitt. Kina er nå verdens nest største økonomi, og ifølge beregninger fra Verdensbanken kan landet bli verdens største økonomi allerede i år.² Kina er også en stor importør av råvarer. Utviklingen i landet er derfor av stor betydning for etterspørsel og prisutvikling i det globale råvaremarkedet, og er dermed også viktig for norsk eksport. De siste årene har veksttakten avtatt noe, men veksten er fortsatt høy. Både i 2012 og i 2013 ble den årlige BNP-veksten på 7,7 prosent.

² I beregningene fra Verdensbanken benyttes BNP målt ved kjøpekraftsparitet, dvs. korrigeret for både valutakurs og forskjeller i prisnivå mellom landene. Det er målt på denne måten at Verdensbanken anslår at Kina kan bli verdens største økonomi allerede i år. Om man ikke tar hensyn til forskjeller i prisnivå vil USA forbli verdens største økonomi.

De største bidragsyttere til veksten er offentlige og private investeringer, mens privat forbruk fortsatt er lavt i Kina i forhold til de tradisjonelle industrilandene. Investeringene er i stor grad lånefinansiert og bedriftenes økende gjeldsvekst kan utgjøre en risiko med et svakt bankvesen. Kinesiske myndigheter har som mål å ha en mer balansert vekstsammensetting framover, med større bidrag fra privat konsum, og en BNP-vekst på 7,5 prosent i år.

Høyere utenlandsk etterspørsel framover

Det internasjonale pengefondet (IMF) offentliggjorde i april sitt siste anslag på veksten i verdensøkonomien. IMF anslår at den globale veksten vil tilta fra 3 prosent i 2013 til 3,6 prosent i år og 3,9 prosent i 2015. Dette anslaget innebærer en nedjustering på 0,1 prosentpoeng i forhold til januar-anslaget, og de ulike regionenes bidrag til den globale veksten er endret. Mens veksten i industriland, særlig i Europa, har blitt oppjustert, har veksten i flere framvoksende økonomier blitt nedjustert. Gjeninnhenting i eurosonen ventes å gå litt raskere, selv om vekstanslaget fortsatt er beskjedent, på 1,2 prosent i år og 1,5 prosent neste år. I forhold til prognosen fra januar 2014 har vekststratene blitt særlig oppjustert for Tyskland, Spania og Storbritannia. Vekstanslaget for USA er uendret fra januar. USA er fortsatt industrilandet med høyest forventet vekst i år og neste år, med henholdsvis 2,8 og 3,0 prosent. IMF's prognose for Kina og India er også uendret, mens veksten i Russland og Brasil nå forventes å bli lavere enn tidligere anslått.

Europa og USA er Norges viktigste handelspartnere, og den økonomiske utviklingen vi forventer i disse landene vil innebære en høyere utenlandsk etterspørsel etter norske varer og tjenester framover. Den amerikanske økonomien har vokst med tiltakende fart i 2013, og vi venter at veksten fortsetter i 2014 og 2015. Vi venter at oppgangen vil være langt svakere i Europa enn i USA, på grunn av uløste strukturelle problemer i finanssektoren og arbeidsmarkedet som holder innenlandsk etterspørsel nede. Utsiktene er imidlertid lysere for Tyskland og Storbritannia, våre største handelspartnere i Europa. I tråd med IMF's prognose forventer vi at veksten i Kina fortsatt vil være høy i år og neste år.

Utviklingen i Norge

Lavere vekst i Fastlands-Norge

Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet viser at veksten i BNP for Fastlands-Norge³ avtok i 2013 og ble på 2,0 prosent. Denne veksttakten er lavere enn trendveksten for fastlandsøkonomien, som er på 2,5 prosent ifølge SSB. Utviklingen kan derfor karakteriseres som en nedgangskonjunktur. Til sammenlikning var veksten i 2012 på 3,4 prosent. En svakere vekst i privat konsum, og spesielt i varekonsumet som falt i andre og tredje kvartal, bidro til å dempe veksten i Fastlands-BNP i fjor.

De aller fleste næringene hadde en svakere produktionsvekst i 2013 enn i 2012, og bidro dermed til å dempe veksten i Fastlands-BNP. Unntaket var industrien, der bruttoproduktet økte med 3,4 prosent i fjor, opp fra 2,7 prosent i 2012. Det var imidlertid store næringsvise forskjeller. Det var vekst innen verftsindustri, produksjon av metallvarer og maskiner, samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, mens produksjonen av konsumvarer, råvarer og tradisjonelle eksportvarer falt.

Veksten i BNP for Fastlands-Norge var på 0,5 prosent i første kvartal 2014, ifølge sesongjusterte tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). Dette er samme veksttakt enn i andre halvår i fjor, og er fortsatt noe under trendveksten (se tabell 1). Det private konsumet hadde en solid vekst i første kvartal, noe som bidro til å trekke opp veksten i Fastlands-Norge. Veksten i offentlig konsum tiltok også i første kvartal. Med unntak fra offentlige investeringer var det nedgang i fastlandsinvesteringene i første kvartal. Både industriinvesteringer og investeringer i tjenestenæringer gikk ned, og boliginvesteringer falt for andre kvartal på rad.

Bedre utsikter for industrien

Ifølge KNR-tall falt industriproduksjonen med 1,8 prosent i fjerde kvartal 2013 etter å ha økt de tre foregående kvartalene. Det var kun to næringer som hadde økt produksjon i fjerde kvartal: trelast- og trevareindustri og

.....
³ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart.

Tabell 1. Utviklingen i makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig vekst og sesongjustert kvartalsvis vekst. Prosent

	2012	2013	1. kv. 2013	2. kv. 2013	3. kv. 2013	4. kv. 2013	1. kv. 2014
Bruttonasjonalprodukt	2,9	0,6	-0,3	1	0,7	-0,2	0,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	3,4	2,0	0,6	0,3	0,5	0,5	0,5
Konsum i husholdninger	3,0	2,1	1,1	-0,1	0,0	0,4	0,8
– Varekonsum	2,1	0,9	1,6	-0,6	-1,3	0,2	0,9
– Tjenestekonsum	3,1	2,6	0,5	0,6	0,8	0,5	0,8
Konsum i offentlig forvaltning	1,8	1,8	0,5	0,1	0,3	0,5	0,9
Bruttoinvestering i fast realkapital	8,3	8,4	-1,4	7,7	-0,6	-0,5	-1,8
– Utvinning og rørtransport	14,6	17,1	1,2	8,1	6,1	-2,9	2,4
– Fastlands-Norge	4,5	4,4	-0,8	4,5	-2,5	0,7	-1,9
– – Næringer	4,9	0,2	-5,3	10,6	-6,3	-0,2	-2,3
– – – Industri og bergverk	3,1	3,6	-13,4	21	-11,5	6	-6,5
– – – Annen vareproduksjon	5,1	4,2	-4,1	10,3	-3,6	0,5	-1
– – – Tjenester	5,2	-2,1	-4	8,4	-6,3	-1,9	-1,8
– – Boliger (husholdninger)	7,3	6,4	3,2	-1,1	0,3	-0,6	-3,6
– – Offentlig forvaltning	-0,4	9,9	2,3	1,9	1	4,3	1
Eksport i alt	1,1	-3,3	-3	2,6	0,7	-2,7	1,6
– Tradisjonelle varer	1,7	0,4	-1	1,2	-1	-0,6	0,4
– Råolje og naturgass	0,7	-7,7	-4,9	2,8	0,9	-5,6	2,9
Import i alt	2,3	2,9	0,4	2,5	1,7	-1,3	-2,6
– Tradisjonelle varer	2,4	2,5	1,5	0,8	1,4	-0,9	0,3

Kilde: Nasjonalregnskapet

metallindustri, begge for tredje kvartal på rad. Innen produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner, reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, samt verftsindustri, falt produksjonen i fjerde kvartal. Disse næringene utgjør de leverandørene til oljeindustrien. Tradisjonelle eksportnæringer, som produsenter av råvarer, samt næringene som produserer konsumvarer hadde en mer positiv utvikling i fjor enn året før, og produksjonsnedgangen avtok. Todelingen i norsk industri bremses dermed noe opp gjennom fjoråret.

Industriproduksjonen hadde en ny oppgang i første kvartal, og gikk opp med 0,5 prosent fra fjerde kvartal ifølge KNR-tall. Oppbremsingen blant leverandørene til oljeindustrien som vi så siste halvår 2013, ble noe reversert i første kvartal (figur 2). Det var også større produksjon av innsatsvarer, som kjemiske råvarer og papir- og papirvarer. Samtidig var det en ny nedgang i produksjonen blant flere tradisjonelle eksportnæringer, som møbelindustri og trevareindustri. Produksjonen innen næringsmiddelindustri falt også i første kvartal.

Sesongjusterte tall fra SSBs konjunkturbarometer for industrien tyder på at ordrebeholdningen fortsatte å vokse i første kvartal, og det skyldes både høyere priser og høyere etterspørsel fra utlandet. Ordretilgangen fra hjemmemarkedet var uendret i samme periode, men produsenter av investeringsvarer opplevde en ytterligere nedgang. For det kommende kvartalet vurderes utsiktene for industrien samlet som positive. Det er produsenter av innsatsvarer, spesielt av kjemiske råvarer, som er mest positive. Produsentene av investeringsvarer var mindre positive, på grunn av svakere innenlandsk etterspørsel.

Høyere produksjon og ordretilgang blant produsenter av innsatsvarer gjenspeiler en høyere vekst internasjonalt. En svakere krone bidrar i tillegg til bedret konkurransevne. Lavere produksjonsvekst og ordretilgang blant produsentene av investeringsvarer, som i stor grad leverer til oljeindustrien, kan sees i sammenheng med forventet lavere vekst i oljeinvesteringene i år enn i fjor.

Vi venter at denne tendensen vil fortsette ut prognoseperioden, og at veksten i den samlede industriproduksjonen vil bli høyere både i år og neste år.

Lavere vekst i oljeinvesteringene framover

Den høye veksten i oljeinvesteringene fortsatte i fjor. De ble 17,1 prosent høyere enn i 2012, til tross for en nedgang i fjerde kvartal. I første kvartal økte oljeinvesteringene med ytterligere 2,4 prosent. SSBs investeringsstatistikk for olje- og gassvirksomhet tyder på en svakere vekst i investeringene i år. Anslaget for oljeinvesteringer i 2014 innebærer en vekst på 7 prosent i forhold til de påløpte investeringene i 2013, målt i løpende priser. Vi legger til grunn i vår prognose at veksttaket i petroleumsinvesteringene vil være betydelig lavere i år enn i fjor, og at investeringene vil holde seg om lag uendret i 2015. Nivået på investeringene vil imidlertid være rekordhøyt, og dermed vil etterspørselen etter investeringsvarer og tjenester til oljeindustrien også forbli høy. Vi venter kun en svak nedgang i oljeprisen i prognoseperioden, noe som vil bidra til å holde investeringene oppe.

Næringsinvesteringene

Ifølge sesongjusterte tall fra KNR var det en bred nedgang i næringsinvesteringene i første kvartal. Både investeringer i tjenestenæringer, annen varepro-

duksjon og industriinvesteringene var lavere enn i fjerde kvartal i fjor.

Ifølge SSB tyder anslaget for industriinvesteringer i 2014 på en vekst på 8,0 prosent sammenliknet med tilsvarende tall angitt i første kvartal i fjor og målt i løpende priser. En forventning om høy oppgang i investeringene innen maskinreparasjon og -installasjon bidrar til dette. Vi regner med at industriinvesteringene vil vokse mer i år og neste år, og at det vil bidra til at næringsinvesteringer samlet også vokser raskere.

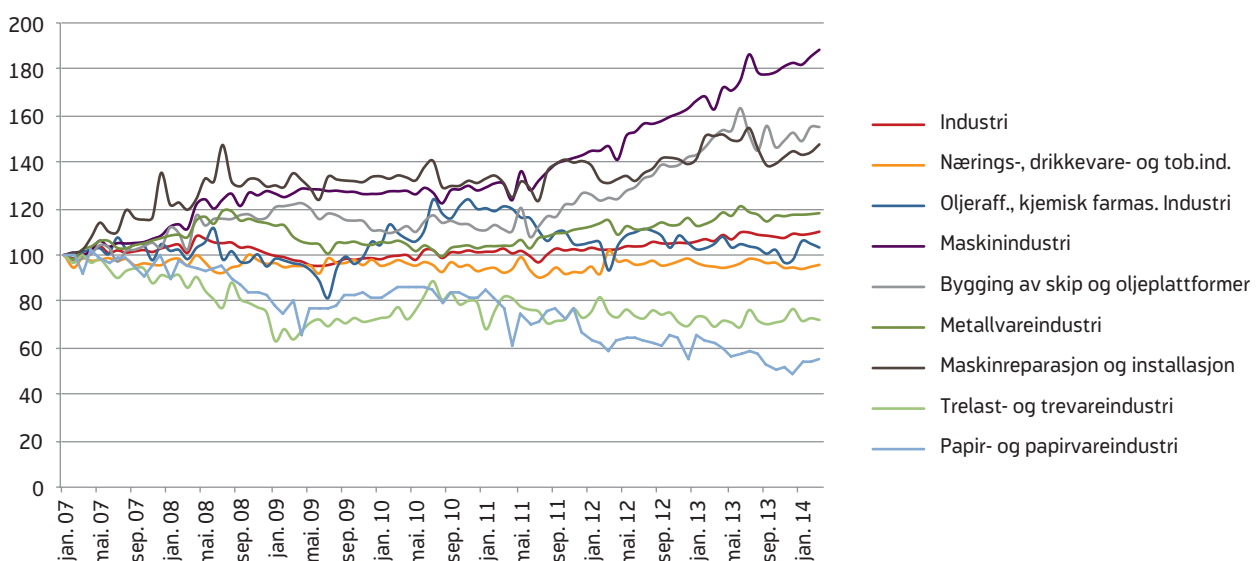
Veksten i boliginvesteringene bremser opp

Boliginvesteringene falt i både andre og fjerde kvartal i fjor. Veksten i boliginvesteringene ble dermed på 6,4 prosent, noe lavere enn i 2012. I første kvartal i år var det en ny, større nedgang i boliginvesteringene.

Ifølge SSB har antall igangsettingstillatelser for nye boliger vist en nedadgående trend siden høsten 2012, og denne tendensen fortsatte i første kvartal i år. Verdien av ordretilgangen for byggeprosjekter falt i første kvartal, og var ti prosent lavere enn året før. Ordreservene var også litt lavere enn i første kvartal 2013.

Veksten i boligprisene avtok også i fjor. Boligprisin-

Figur 2. Produksjonsindeks for industrien (januar 2007=100). Utvalgte industrinæringer

Kilde: SSB

deksen fra SSB viser at boligprisene sank i både tredje og fjerde kvartal 2013, og veksten i boligprisene falt fra 6,7 prosent i snitt i 2012 til 3,8 prosent i fjor.

Boligprisedgangen snudde i første kvartal i år, med en økning på 2,1 prosent i forhold til fjerde kvartal i fjor ifølge SSBs tall. Dette kan bidra til at husholdningenes forventninger om boligprisutviklingen blir mer positive. I tillegg kuttet bankene som opererer i Norge utlånsrenten med 0,25 prosentpoeng i april. Dette, sammen med en mindre restriktiv kredittpraksis overfor husholdningene, venter vi vil bidra til å holde etterspørsel etter boliger oppe og dermed unngå et ytterligere fall i boligprisene i år. Samtidig er det et visst tidsetterslep fra igangsettingstillatelse er gitt til et boligprosjekt blir realisert. Den avtatte trenden i igangsetting i fjor og i første kvartal i år vil derfor bidra til å dempe veksten i boliginvesteringer i år. Vi venter derfor en liten nedgang i boliginvesteringene i år og neste år.

Svak vekst i privat konsum

Veksten i det private konsumet ble på 2,1 prosent i fjor, betydelig lavere enn i 2012. Da privat konsum utgjør litt over halvparten av Fastlands-BNP, var dette et viktig bidrag til oppbremsingen i fastlandsøkonomien. I løpet av 2013 var det en solid vekst i tjenestekonsumet som bidro til veksten i det private konsumet. Varekonsumet, som utgjør omtrent halvparten av privat konsum, falt i andre og tredje kvartal og vokste kun svakt i fjerde kvartal, noe som dempet veksten i samlet privat forbruk. Tall fra KNR viser at både tjeneste- og varekonsumet tiltok i første kvartal. Veksten i privat konsum tok seg dermed opp og ble på 3,2 prosent målt i årlig rate, tilsvarende historisk gjennomsnittlig vekst.

Veksten i husholdningenes disponible inntekt tiltok i fjerde kvartal i fjor, og ble på 2,0 prosent. En høyere vekst i lønnsinntektene enn i tredje kvartal, som er hovedkilden til inntekt i husholdningene, bidro til dette. Veksten i konsumutgiftene var lavere enn veksten i disponibel inntekt i fjerde kvartal, noe som førte til en oppgang i spareraten. Spareraten, som er sparing som andel av disponibel inntekt, er foreløpig beregnet til 9,0 prosent for 2013, og er den høyeste spareraten siden 2005.

Vi venter at sparingen vil holde seg høy ut prognoseperioden, og at lønnsveksten vil være mer moderat enn i de siste årene. Som følge av dette venter vi at privat konsum vil vokse i 2014 i omtrent samme takt som i fjor, og at vekstraten vil ta seg opp i 2015.

Stabil vekst i offentlig konsum

Veksten i offentlig konsum ble på 1,8 prosent i fjor, den samme som i 2012. Vi legger til grunn i vår prognose at veksten i offentlig konsum blir noe høyere i 2014 enn i 2013, som angitt i Nasjonalbudsjettet for 2014, og at den vil holde seg stabil i 2015.

Offentlige investeringer økte med 9,9 prosent i 2013. Vi legger til grunn at offentlige investeringer vil vokse i år og neste år, men i en lavere takt enn i fjor.

Bedre utsikter for fastlandseksporten

Tall fra SSBs statistikk over utenrikshandelen viser at verdien av fastlandseksporten i april i år var 6,4 prosent høyere enn i april i fjor. Dette er målt i løpende priser, så veksten reflekterer både pris- og volumendringer. EU og USA er Norges viktigste handelspartnere og mottar i overkant av 70 prosent av norsk fastlandseksport. I april gikk over 64 prosent av fastlandseksporten til EU-land og om lag 7,2 prosent til USA. Begge andelene hadde økt sammenliknet med april i fjor. Verdien av eksporten til disse landene var også høyere enn i april i fjor. Dette kan sees i sammenheng med den økonomiske forbedringen i disse landene det siste året. Verdien av fastlandseksporten som gikk til Sverige, Danmark og Storbritannia økte i særlig stor grad.

Vi venter høyere økonomisk vekst hos våre viktigste handelspartnere i Europa og Nord-Amerika framover og dermed økende etterspørsel etter norske varer og tjenester. En svakere krone vil også bidra til høyere vekst i eksporten av tradisjonelle varer og tjenester i 2014 og 2015.

Fortsatt konjunkturedgang i år

Veksten i oljeinvesteringene og i boliginvesteringene har vært viktige drivkrefter bak veksten i fastlandsøkonomien de siste tre årene. Vi venter kun en svak vekst i oljeinvesteringene de nærmeste to årene og en liten nedgang i boliginvesteringene, noe som vil bidra

til å dempe veksten framover. Økningen i privat konsum har også vært et viktig bidrag til veksten i Fastlands-BNP etter finanskrisen. Oppbremsingen i fastlandsøkonomien i fjor kan i stor grad tilskrives en svakere utvikling i privat konsum. I år venter vi at både privat og offentlig konsum vil vokse noe mer enn i fjor, og at dette sammen med høyere eksport vil bidra til at veksten i Fastlands-BNP blir noe sterkere. Vi mener likevel at veksten vil forbli under trendveksten. Neste år venter vi en høyere vekst både i privat konsum og eksport, og at dette kan bidra til at fastlandsøkonomien kommer ut av konjunkturedgangen.

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Stabilt arbeidsmarked i første kvartal 2014

Arbeidsmarkedet svekket seg i fjor i takt med oppbremsingen i fastlandsøkonomien. Veksten i sysselsettingen ble svakere enn i 2012, både ifølge KNR⁴ og SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU). Veksten i arbeidsstyrken avtok også, men mindre enn sysselsettingen, slik at både den registrerte ledigheten og ledigheten målt ved AKU økte i fjor.

Tall fra KNR viser at sysselsettingen økte med 4 000 personer i første kvartal i år, noe som er en lavere økning enn i de foregående kvartalene. Sesongjusterte AKU-tall viser at sysselsettingen falt med 3 000 personer fra fjerde kvartal i fjor til første kvartal i år. Denne endringen er imidlertid innenfor AKUs feilmargin. Antall personer i arbeidsstyrken falt i samme omfang. Arbeidsledigheten ble dermed uendret fra fjerde til første kvartal. Ledigheten målt ved AKU har vist variasjoner kun innenfor feilmarginen på pluss/minus 12 000 personer siden fjerde kvartal 2012, ifølge sesongjusterte tall. Ledighetsraten har vært stabil på 3,5 prosent fram til første kvartal i år. I første kvartal i år var det 23 000 flere sysselsatte og 24 000 flere i arbeidsstyrken sammenliknet med samme kvartal i fjor, ifølge AKU. Sysselsettingsandelen og yrkesdeltakelsen var begge 0,3 prosentpoeng lavere enn i første kvartal 2013.

.....
⁴ Sysselsettingen i nasjonalregnskapet inkluderer sysselsatte på korttidsopphold som ikke er registrert bosatte i Norge og sysselsatte i utenriks sjøfart, mens sysselsettingen ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse bare inkluderer sysselsatte som er registrert som bosatte. Det er derfor et avvik mellom de to målene.

Stabil registrert ledighet

Den registrerte arbeidsledigheten steg gjennom mesteparten av 2013, men økningen avtok mot slutten av året. Så langt i 2014 har den registrerte ledigheten bare vist små endringer, ifølge sesongjusterte tall fra NAV. Etter en nedgang i april var det sesongjusterte antallet registrerte ledige nesten 400 lavere enn i desember. Nedgangen i april må imidlertid sees i sammenheng med plassering av påsken i år, og må derfor tolkes med varsomhet. Ved utgangen av april var det registrert 74 600 helt ledige hos NAV, noe som tilsvarer 2,8 prosent av arbeidsstyrken. Fra april 2013 til april i år økte antallet helt ledige med 6 000, noe som tilsvarer en økning på 9 prosent.

Ifølge sesongjusterte tall økte bruttoledigheten, som er summen av helt ledige og deltakere på arbeidsmarkedstiltak, gjennom hele 2013. Utviklingen i den sesongjusterte bruttoledigheten hittil i år viser en tydeligere nedadgående trend enn antall registrerte ledige. Ved utgangen av april var bruttoledigheten på 91 400, tilsvarende 3,4 prosent av arbeidsstyrken. Dette er 3 100 flere enn i april 2013.

NAV's prognose for sysselsetting og ledighet

I vår prognose legger vi til grunn at veksten i Fastlands-BNP vil bli høyere i år enn i fjor, men fortsatt under trendveksten, samt at veksten i norsk økonomi vil ta seg videre opp i 2015. Vi forventer at arbeidsmarkedet vil følge utviklingen i realøkonomien. NAVs bedriftsundersøkelse fra våren 2014 viser at virksomhetenes sysselsettingsforventninger er noe lavere enn i fjor.⁵ Andelen som forventer å nedbemanne de kommende tolv månedene er på 11 prosent, og er den samme som i fjor. Imidlertid er andelen virksomheter som ikke venter endring i antall sysselsatte høyere enn i fjor, og andelen som venter høyere bemanning lavere. Resultatene fra undersøkelsen tilsier stabil sysselsetting fram mot våren 2015.

.....
⁵ Se artikkelen «NAV's bedriftsundersøkelse 2014» i dette nummeret av Arbeid og velferd.

Vi anslår at den gjennomsnittlige årsveksten i sysselsettingen blir som i fjor, og at det i snitt vil være i overkant av 21 000 flere sysselsatte, målt ved AKU. Vi forventer en litt høyere vekst til neste år, og at det i gjennomsnitt vil være 28 000 flere sysselsatte i 2015 enn i 2014 (figur 3).

Vi legger til grunn at befolkningen i yrkesaktivalder vil vokse i år og neste år som anslått ved middelalternativet i SSBs befolkningsframskriving. Yrkesdeltakelsen ble noe lavere i 2013 enn i 2012, som følge av den svakere veksten i norsk økonomi og svekkelsen av arbeidsmarkedet. Vi venter at yrkesdeltakelsen vil falle ytterligere i år og holde seg stabil i 2015. I gjennomsnitt anslår vi at det vil være nesten 26 000 flere personer i arbeidsstyrken i år enn i fjor, og at antallet vil øke med litt over 33 000 i 2015.

Ledigheten ifølge AKU følger utviklingen i sysselsettingen og arbeidsstyrken fra AKU. Vi forventer derfor at AKU-ledigheten vil øke med cirka 4 000 i gjennomsnitt i år, fulgt av en økning på 5 000 neste år. Vår prognose innebærer at AKU-ledigheten vil fortsette å øke gjennom 2014 og 2015, med en svake økning i 2015 enn i 2014, justert for sesongvariasjoner (figur 4). Vi venter at antall registrerte helt ledige vil følge samme utvikling som AKU-ledigheten og dermed stige noe gjennom 2014. Vi anslår at

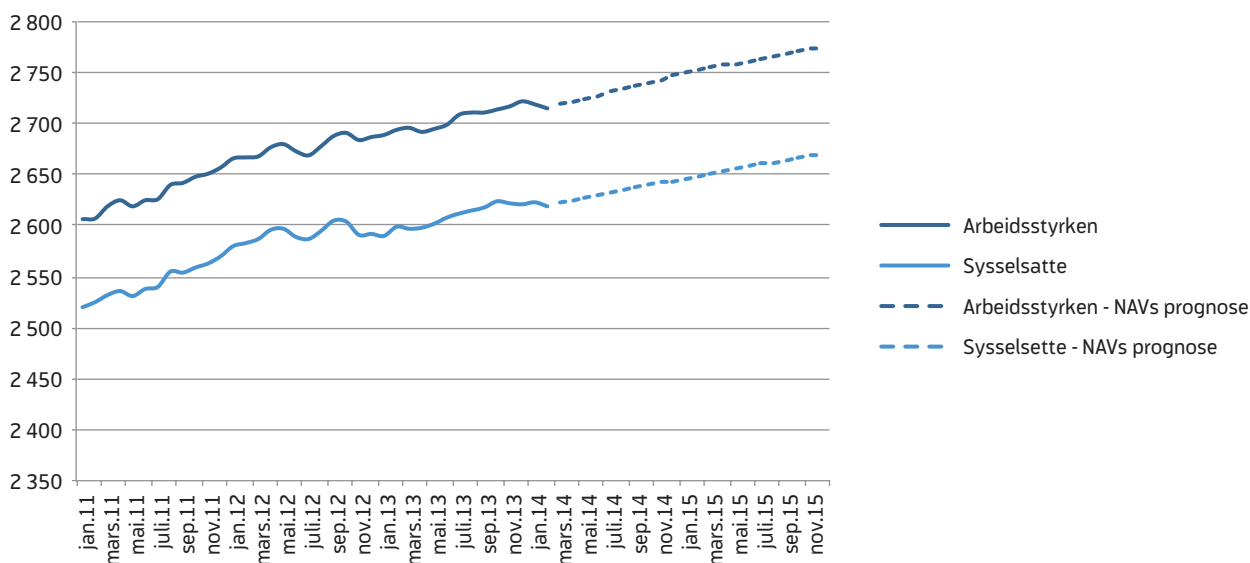
det i gjennomsnitt vil være 75 000 registrert som helt ledige hos NAV i år. Neste år venter vi at antall ledige kun vil øke svakt, slik at det i gjennomsnitt vil være 78 000 registrerte som helt ledige i 2015.

Bransjevisе forskjeller

I løpet av fjoråret bremset todelingen i industrien opp, og vi forventer at gapet mellom oljeleverandørene og tradisjonell industri kan bli noe mindre utover prognoseperioden. Svakere norsk krone og bedre konjunkturer internasjonalt forventes å gi høyere etterspørsel etter tradisjonelle eksportvarer. Dette vil kunne innebære at sysselsetting innen tradisjonell industri vil øke noe framover. Den antatt lavere veksten i oljeinvesteringene i prognoseperioden kan føre til lavere etterspørsel etter arbeidskraft i oljerelatert industri. Resultatene fra NAVs bedriftsundersøkelse våren 2014 viser også at oljerelatert industri har lavere sysselsettingsforventninger enn i fjor.

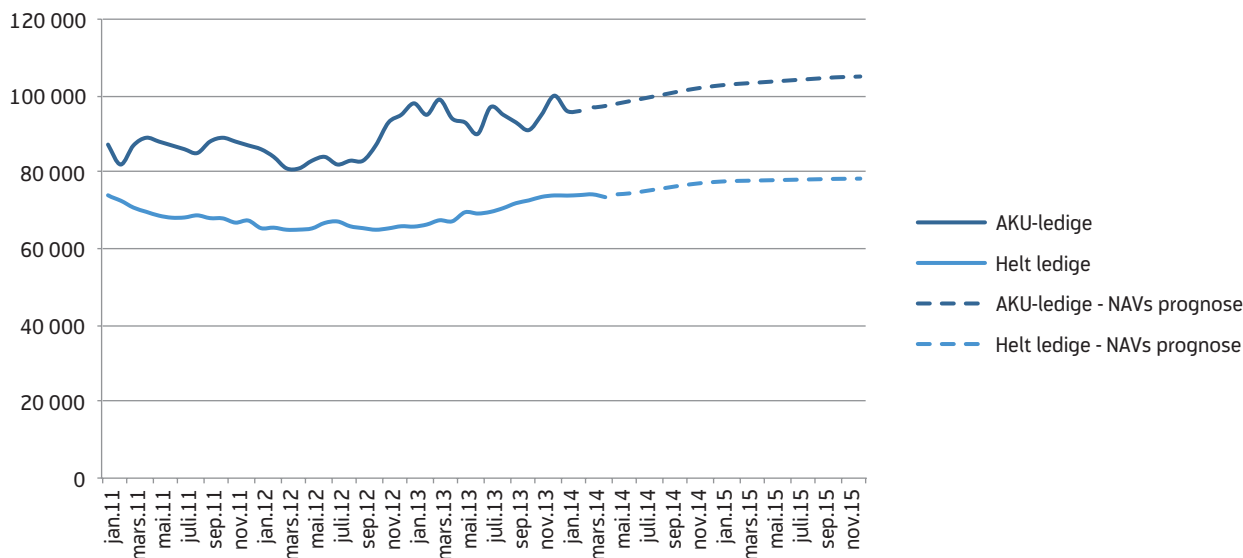
I fjor bremset veksten i privat konsum opp, og sysselsettingen innen varehandel gikk ned. Sesongjusterte tall fra NAV viste en økning i antall ledige med bakgrunn fra butikk- og salgsarbeid gjennom fjoråret. Vi venter at veksten i privat konsum kun vil være litt høyere i år enn i fjor, og at veksten tar seg opp neste år. Det kan føre til at ledigheten fortsetter å stige innen butikk- og salgsarbeid i år.

Figur 3. Utviklingen i sysselsettingen og arbeidsstyrken ifølge AKU. 1 000 personer. Sesongjusterte tall

Kilde: AKU og NAV

Figur 4. Utviklingen i antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. Sesongjusterte tall

Kilde: AKU og NAV

Antall igangsatte boliger falt mot slutten av 2013, og boliginvesteringene ble noe lavere enn i 2012. Sysselsetningsveksten i bygge- og anleggsvirksomhet ble også lavere enn i de to foregående årene. Gjennom fjoråret økte den registrerte ledigheten mest blant bygge- og anleggsarbeidere, korrigert for

sesongvariasjoner. Vi venter at boliginvesteringer vil vise en liten nedgang i år og neste år. Sysselsettingen i næringen kan dermed gå noe ned og ledigheten for bygge- og anleggsarbeidere fortsette å stige.

Tabell 2. NAVs prognose for gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2014 og 2015. Faktiske tall for 2012 og 2013

	2012	2013	2014	2015
Registrerte helt ledige	65 700	69 800	75 000	78 000
Registrerte arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	2,5 %	2,6 %	2,8 %	2,9 %
Arbeidsledige, AKU i prosent av arbeidsstyrken	3,2 %	3,5 %	3,6 %	3,8 %

Kilde: NAV

Tabell 3. Årlig endring i arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige. Faktiske tall for 2012 og 2013

	2012	2013	2014	2015
Arbeidsstyrke (AKU)	1,8 %	1,0 %	1,0 %	1,2 %
Sysselsatte (AKU)	2,2 %	0,8 %	0,8 %	1,1 %
AKU arbeidsledige	-0,3 %	9,6 %	4,7 %	5,1 %
Registrerte helt arbeidsledige (NAV)	-5,4 %	6,4 %	7,6 %	3,9 %

Kilde: NAV

Tabell 4. Befolkning i yrkesaktivalder, arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Befolkning 15-74 år	3 445 000	3 505 000	3 559 000	3 618 000	3 680 000	3 743 000	3 798 000
Arbeidsstyrken	2 507 000	2 591 000	2 590 000	2 602 000	2 629 000	2 677 000	2 704 500
Sysselsatte	2 443 000	2 524 000	2 508 000	2 508 000	2 543 000	2 591 000	2 609 750
Yrkesdeltakelsen	72,8 %	73,9 %	72,8 %	71,9 %	71,4 %	71,5 %	71,2 %
Arbeidsledige ifølge AKU	63 000	67 000	82 000	94 000	86 000	86 000	95 000
Registrerte arbeidsledige	46 062	42 521	69 267	74 643	69 394	65 682	69 719

Kilde: SSB og NAV

Endringer fra forrige prognose

I vår forrige prognose, publisert i Arbeid og velferd 1/2014, ventet vi at det i gjennomsnitt ville være 78 000 helt ledige i 2014, og at dette ville stige til 80 000 i 2014. Vi har nedjustert vår prognose for den registrerte ledigheten for både 2014 og 2015, samtidig som veksten vi nå anslår for arbeidsstyrken og sysselsettingen er lavere. Utviklingen på arbeidsmarkedet i første kvartal i år avvek fra det vi antok i vår forrige prognose. Veksten i både sysselsettingen og arbeidsstyrken har vært lavere enn vi forventet. Samtidig har de endret seg likt, slik at ledigheten målt ved AKU har

holdt seg uendret i første kvartal, mens vi ventet en oppgang. Den registrerte ledigheten har også vært ganske stabil fram til april. Nedgangen i antall ledige med bakgrunn i bygg og anlegg i januar og februar, som sesongjusterte tall fra NAV viser, lå heller ikke i vår forrige prognose. Våre forventninger om den økonomiske utviklingen i år og neste år er imidlertid lite endret fra vår forrige prognose. Vi venter derfor at utviklingen på arbeidsmarkedet framover blir slik vi beregnet ved forrige prognose, men vi har justert nivået på anslagene i henhold til utviklingen i første kvartal.

Makromodellen MODAG

Denne prognosen er basert på modellsimuleringer vi har gjort med den makroøkonometriske modellen MODAG. MODAG er en modell for norsk økonomi utviklet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Modellen er estimert på årlige nasjonalregnskapsdata og er basert på økonomisk teori. For mer informasjon om MODAG, se <http://www.ssb.no/forskning/beregningsmodeller/modag>.

Ny likning for registrerte helt ledige

Helt ledige er en sentral variabel i NAVs prognoser. MODAG inkluderer ikke registrert ledighet. Arbeidsledigheten ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU-ledigheten) er den eneste ledighetsvariabelen i MODAG. NAV har utarbeidet en ny

likning for registrert ledighet og inkludert denne i MODAG. Likningen er en likevektkorrigeringsmodell der den løpende endringen i antall helt ledige er estimert å følge av den løpende endringen i AKU-ledigheten og avviket mellom nivåene på AKU-ledighet og registrert ledighet året før. Likningen inkluderer også et restledd, slik at modellbrukeren kan justere helt ledige dersom for eksempel løpende konjunkturstatistikk indikerer at helt ledige blir annerledes enn den estimerte likningen tilsier. NAVs anslag på registrerte helt ledige er basert på denne likningen.*

* Dokumentasjon om denne likningen vil bli publisert som NAV-notat under lenken *Tall og analyse* på nav.no.